

Jan Welzl

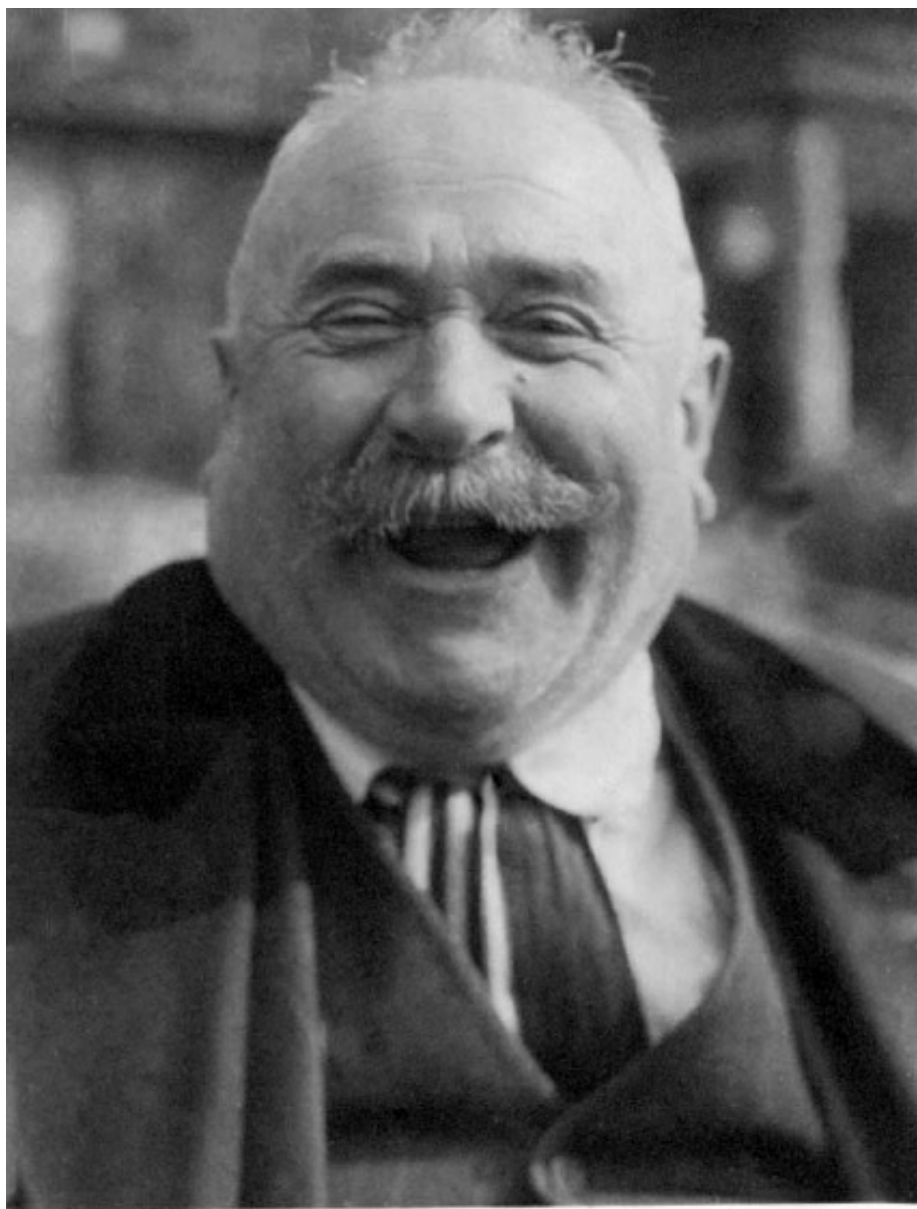
ESKYMO WELZL

Paměti českého polárního
lovce a zlatokopa

ESKYMO WELZL

*PAMĚTI
ČESKÉHO POLÁRNÍHO
LOVCE A ZLATOKOPA*

Tom Wehl
polarní cestovatel

Jan Welzl

ESKYMO WELZL

PAMĚTI
ČESKÉHO POLÁRNÍHO
LOVCE A ZLATOKOPA

Podle jeho zápisků a dopisů
pro tisk upravil
Rudolf Těsnohlídek

2011

Jan Welzl
Eskymo Welzl
Paměti českého polárního lovce a zlatokopa

Zvláštní poděkování patří Archivu H+Z při Muzeu jihovýchodní Moravy ve Zlíně za laskavé zapůjčení knižní předlohy, jmenovitě PhDr. Magdaleně Preiningerové.

Všechna práva vyhrazena.

Tato publikace ani její část nesmí být publikována, uchovávána v rešeršním systému nebo přenášena jakýmkoli způsobem (včetně mechanického, elektronického, fotografického či jiného záznamu) bez předchozího souhlasu nakladatelství.

Copyright © Carpe diem, 2011
www.carpe.cz

Made in Moravia, Czech Republic, EU
ISBN 978-80-87195-20-8

Předmluva

Letecké polární výpravy, Amundsenova-Ellsworthova a Byrdova, obrátily opět dvakrát za sebou pozornost lidstva k záhadnému, pomyslnému bodu na vrcholu zemské koule, který je obklopen ledy a sněhy, hrůzou a tajemstvím a který, jako všecko na tomto světě, neustále kolotá v bludném kruhu. Donedávna představovali jsme si pól jakožto pevné, určité místo, jež tkví bez úchytky na konci zemské osy. Staletí probíjelo se lidstvo k němu a teprve naší době podařilo se naléztí ho a pohleděti na něj. Kdysi jsme měli za to, že okamžik, kdy bude dosaženo točny, bude slavnostní chvílí veškerého lidstva, když se to však skutečně podařilo takřka zároveň různým dvěma soutěžícím výpravám, přeletěla ta událost jako cosi zcela obyčejného, neboť ve světě dělo se mnoho věcí neméně důležitých. A přece bylo mnoho lidí, kterým záhada točnového bodu nedávala spáti. Před lety hrstka našich krajanů účastnila se arktických výprav rakouských a osvědčili se. Pól byl nám poněkud, jak se říká, z ruky, leč zdá se, že není končiny na světě, kam by se někdo od nás nedostal. O leckterém z těchto odvážlivců se nedovíáme ničeho, protože nepovažují za nutné spisovati o svých zkušenostech objemné, senzační knihy, jiní patrně zase jsou přesvědčeni, že si denní spotřebu dobrodružnosti uhradíme překlady Ossendowského a Svena Hedina, konečně máme ustavičnou výpomoc v dětské fantazii básníků, kteří statečně opěvují černochoy a opilé námořníky, jež se jim poštěstilo uviděti na obrázcích cizích ilustrovaných listů.

Jan Welzl, československý polárník, jak se sám nazývá, je jistě člověk originální. Byl to též Amundsen, který ho vy-

burcoval z dlouhého mlčení a přiměl ho vzít do ruky tužku, aby zaznamenal zlomky zkušeností a paměti z pobytu na ostrovech Novosibiřských a Aljašce. Před třemi roky octl se Welzl zase v Evropě na dlažbě velkého přístavního města. Vrátil se chud po moři, jež ho před čtvrt stoletím vylákalo do neznámých, dalekých krajů. Vrátil se jako chudák, bez peněz, bez dokumentů, a co bylo nejhorší, i bez domova. Opustil Rakousko, když ho neklidný duch a bouřlivé srdce vyvábily z jeho rodiště Zábřehu na Moravě, jako nepohodlný cizinec byl vykázán ze Spojených států, poslán postrkem do starého světa a tu se dověděl teprve o existenci Československa. Zůstal tam u moře, koje se nadějí, že se dopídí prostředků, aby se mohl pustit zpátky do nehostinných krajů polárních, jež se časem staly jeho domovem.

Sehnal si nejdříve nuzný výdělek, aby neumřel hladem, potom sháněl dokumenty, aby byl přichystán na cestu, kdyby se na něho štěstěna znovu usmála. Po nějakých potížích se mu podařilo, že byl uznán za občana československé republiky, avšak dolary na nákladnou cestu do aljašského přístavu, za kterým prý ho očekávají jeho přátelé, rybolovci, lovci kožišin, prospektoři pátrající po rudách drahých kovů a vzácných nerostů, hlavně však jeho eskymácký kmen, jemuž byl desíletí hejtmanem, nepoštěstilo se mu sehnat. Je však přesvědčen, že se dočká té šťastné chvíle a že nalezne své jmění a svůj útulek v polárním regionu bez pohromy. Je to blouznění chorého, starého muže, jenž víc než mnoho zakusil na zemi i na moři? Je to výplod podrážděné fantazie, či nemoci, která ho stihla po těžkém úrazu v zápasu s protivníky? Není naší věcí zkoumat to, byť někdy klade velké požadavky na důvěru, ale jeho paměti narychlo a zběžně psané ne-

jistou, těžkou rukou námořnickou po tuhé denní lopotě u světla malé petrolejové lampičky stojí za to, aby se luštily. Je třeba je trpělivě luštit, neboť čeština nebyla snad Janu Welzlovi výhradnou mateřštinou. Nezapomněl ji v cizině, naopak leckterý jadrný výraz srostl s jeho představami, vloudilo se však do ni plno slov a obrátů z kosmopolitického jazyka matrosů.

Podnět k tomu, aby své paměti napsal, daly bezděky Janu Welzlovi Lidové noviny. Přicházel často do budovy generálního konzulátu československého, očekávaje rozhodnutí o své domovské příslušnosti. Stal se tam typickou figurkou. „Nazdar Eskymáku,“ pozdravovali ho úředníci a zřízenci konzulární. Zprvu ho tak vítávali prý žertem, aby si ho trošičku dobírali, později uvěřili jeho vypravování, neboť českoslovenští příslušníci za hranicemi nejsou jen dobromyslnými pecivály, kteří si vyjedou do ciziny pro zábavu a z nadbytku peněz a času. Československý polárník, odloučený tak dlouho od domova, dychtěl zvědět, co se vlastně děje v republice, jejímž občanem se stal, aniž o tom dříve měl tušení. Půjčovali mu tedy noviny, které Jan Welzl četl s pochopitelným zájmem. Loni na podzim s opožděním několika měsíců dostal do ruky číslo Lidových novin, ve kterých byl článek o chystané letecké výpravě Amundsenově. V tom okamžiku pocítil přání poučiti své krajany o příhodách, jež ho potkaly za polárním kruhem. Rozvažoval, zdali to dovede a zdali jsou jeho příhody dosti zajímavé. Konečně jednoho večera, navrátil se z práce, usedl a napsal první svůj list, v němž zběžně vylíčil putování po Sibíři.

A pak přicházel list za listem, někdy tři v týdnu, jindy za tři neděle jeden. Jan Welzl, československý polárník, snažil se vypravovati své osudy docela suše, bez nad-

sázek, bez přepínání. Mísilo se to někdy v beznadějnou směs, v opakování bez ladu a skladu, jindy to byly drobné obrázky a pomíchané vzpomínky. Nakupila se jich hezká trocha. Potom bylo nutno přeložit je do opravdovské češtiny.

Odpověď městské rady v Záhřebu na Moravě na dotaz, co je tam známo o Janu Welzlovi, byla poslána s nevšední laskavostí obratem. Sdělovala, že v domovské matrice jest zapsán: Welzl Jan, strojvůdce, narozený r. 1850, jenž nabyl domovského práva v Šumperku, Welzl Jan, sluha, narozen 1833, usedlý ve Vídni, a konečně Welzl Jan, námořník, narozený v roce 1868, jehož pobyt nebyl delší dobu znám a jenž se hlásil o domovský list z Hamburku. Nemohlo býti pochybností, že tento poslední je náš polárník. Pochybnosti byly rozptýleny úplně, když nedávno po vzletu Amundsenově poslal domovské obci obšírný dopis, do kterého nakreslil několik map, aby dokázal, že je doma vlastně v polárním regionu. Je mu tedy 58 let, je stár věkem, nikoli duchem, jistě má sklon k dobrému humoru a pepnému námořnickému žertu. To potvrzuje také jeho široká tvář, velké, světlé oči a mohutný svislý knír, který připomíná mořského lva a tvar mrožích klů. Některé věty v hromadě jeho dopisů vnučují otázku: Z koho si starý bouřlivák tropí vlastně smích a proč ve svém stáří tak šaškuje? A tu Jan Welzl sám odpovídá prostě a srozumitelně: „Raději býti v pustinách mezi vlky, než mezi tolika lidmi uprostřed civilizace. Člověk na Severu je velký chudák, ale zato má svou svobodu a žije bez starostí. Všecko, co vidí a najde, je jeho. S radostí očekávám chvíli, kdy se sejdu zase s polárními lidmi, kdy přijedu k Beringovu moři a pustím se ke kaptánu Tamarakovi. Darmo jsem v tom kraji sedmadvacet

roků nebyl. Kdybych byl tak znám jako Amundsen, to by se mi nabízela pomoc, ale že jsem chudý člověk, považuje se má znalost severních jazyků za fantazii. Odtud přes Montreal do Princ Robertu stojí cesta 235 dolarů a není lehké dostat je dohromady.“

Bezmála sto je těch dopisů, ze kterých vznikla tato kniha. Jsou psány velkým, energickým písmem, některé prozrazují kvap, v jiných jeví se důkladné přemýšlení, leč od počátku bylo patrné, že Welzl si přeje, aby vyšly ve formě knižní. Naznačil to zrale uváženým rozdělováním v jednotlivé kapitoly. Dostí značná část jeho listů je odpovědí na položené otázky, celá skupina obsahuje důvěrná vysvětlení, jichž uveřejnění si nepřál, a pokyny, kterak jeho vyprávění dáti literární formu. Občas právě tento úkol byl nad pomyslení nesnadný. Řeč Welzlovy bylo nezbytno překládati do spisovné češtiny, ježto byla prostoupena cizími výrazy, trpěla nejasností a citelným nedostatkem výstižných slov. Zato však jindy povznášel se k vzletu básnickému. Jeho líčení severních krás je tak malebné, že si člověk hned čtené slovo doplní barvami. Tu bylo nejlépe přidržeti se přesně textu, a nebylo-li jinak lze, zachovati rázovité jednotlivé věty v jejich původním znění.

Paměti Welzlovy jsou dokumentem a nezanikly by ani ve velkých literaturách bez ohlasu.

*Původní předmluva z prvního vydání,
autorem je patrně Rudolf Těsnohlídek*